

Ljubljana, 23. 5. 2023

Spoštovani
minister za vzgojo in izobraževanje, prof. dr. Darjo Felda,

spoštovani
vodja delovne skupine za pripravo Nacionalnega programa vzgoje in izobraževanja 2023 – 2033, prof. dr. Janez Vogrinc,

podpisani smo bili s *Sklepom ministra* z dne 7. 12. 2022 imenovani v delovno skupino za pripravo Nacionalnega programa vzgoje in izobraževanja 2023 – 2033 (v nadaljevanju: DS NPVI). S Sklepom sta bili delovni skupini določeni dve ključni nalogi: poleg priprave samega predloga NPVI tudi svetovanje ministru, pristojnemu za izobraževanje, glede vprašanj, povezanih z razvojem vzgoje in izobraževanja.

Razumeli smo, da bo Nacionalni program vzgoje in izobraževanja *strateška podlaga in izhodišče* za pripravo akcijskega načrta, s katerim bodo določeni operativni ukrepi za njegovo uresničevanje. Na podlagi NPVI in akcijskega načrta naj bi nato *sledili* predlogi sistemskih in kurikularnih sprememb ter njihova implementacija.

V DS NPVI in v njenih šestih podskupinah smo resno pristopili k delu in začeli s serijo strokovnih razprav – z namenom, da do začetka prihodnjega leta pripravimo strateški nacionalni dokument, ki bo podlaga za celovit sistemski in kurikularni premislek ter posledično za implementacijo ključnih sistemskih in kurikularnih rešitev.

Takšen pristop se nam je zdel in se nam zdi tudi danes posebej potreben, ker je bilo področje vzgoje in izobraževanja več kot desetletje poligon različnih parcialnih posegov, tako da dobesedno kliče po sistematičnem, strokovno poglobljenem in politično odgovornem celovitem dograjevanju.

Toda že od vsega začetka je ministrstvo delovni skupini NPVI sporočalo, da je zaradi tesne časovnice, ki je vezana na financiranje reform na podlagi *Načrta za okrevanje in odpornost*, nekatere reformne procese – ki bi logično morali slediti pripravi in potrditvi NPVI kot neke vrste novi družbeni pogodbi za področje vzgoje in izobraževanja v Republiki Sloveniji – potrebno izvesti že v času nastajanja tega dokumenta. Tak primer zgrešenega zaporedja priprave razvojnih dokumentov na področju vzgoje in izobraževanja je prenova kurikularnih dokumentov (Kurikula za vrtce, učnih načrtov za osnovno šolo in gimnazijo, ipd.). Ko smo opozarjali, da učnih načrtov ni mogoče pripravljati, dokler ne bodo na podlagi NPVI sprejete odločitve o sistemskih spremembah, smo dobili zagotovila, da bodo vsi ti procesi potekali na način, ki bo časovno, zlasti pa strateško in vsebinsko v največji možni meri usklajen s pripravo NPVI in v sodelovanju z DS NPVI. Po tem, ko se je vodstvo priprave NPVI z omenjenimi akterji dogovorilo za pogojno še sprejemljiv potek dejavnosti obeh projektov, smo v DS NPVI z veliko mero dobronamernosti sprejeli prej omenjena zagotovila in bili pripravljeni z delom nadaljevati.

Zato smo bili toliko bolj razočarani, ko so se znova začeli potrjevati dvomi v to, da ministrstvo pripravi nacionalnega programa pripisuje strateški in razvojni pomen kot izhaja iz *Sklepa ministra* in kot smo nenazadnje verjeli tisti, ki smo bili pripravljene za tako zahtevno in nacionalno pomembno nalogo zastaviti svoje znanje, čas in nenazadnje tudi lastno strokovno verodostojnost.

Pred nekaj dnevi nas je namreč presenetilo dejstvo, da je ministrstvo, ne da bi se o tem kakor koli uskladilo z DS NPVI (s svojo namero nas je v slogu izvršenega dejstva le seznanilo), v formalni postopek zakonodajne obravnave že posredovalo predlog sprememb Zakona o osnovni šoli, v katerem se uzakonjajo sistemske spremembe na več pomembnih področjih vzgoje in izobraževanja v osnovni šoli:

- izobraževanje na domu,
- uvedba dveh tujih jezikov kot obveznih predmetov v osnovni šoli,
- ponovna sprememba pogostosti in namena nacionalnega preverjanja znanja,
- uzakonitev razširjenega programa (s katerim se nadomešča doslej uveljavljeno podaljšano bivanje) ipd.

Ob tem se nam, ki prostovoljno in resno opravljamo delo na pripravi nacionalnega programa za področje vzgoje in izobraževanja, zastavlja vprašanje, kakšen je smisel številnih strokovnih in javnih razprav in kakšen je smisel prizadevanj vseh v DS NPVI vključenih strokovnjakov z univerz, fakultet, podpornih strokovnih ustanov, srednjih in osnovnih šol, vrtcev, strokovnih združenj itn. – če na ministrstvu očitno deluje vzporedna struktura, ki se je že odločila, kakšne konkretne sistemske spremembe in ukrepe je odločena uveljaviti, delovno skupino NPVI pa dojemamo predvsem kot pokritje za lastno uveljavljanje šolskopolične moči in interesov.

V tem primeru bo Nacionalni program vzgoje in izobraževanja vse kaj drugega kot dejansko *nacionalni program*: bo kvečjemu paravan za delovanje akterjev, ki verjamejo, da zahtevno iskanje strokovno utemeljenih, sistemsko koherentnih rešitev, ki premišljeno urejajo področje vzgoje in izobraževanja, ni potrebno, ker zadostuje uveljavljanje parcialnih projektov in poskusov, ki pod okriljem MVI tako ali tako že tečejo. Zato jim strokovno pripravljen, v šolah in vrtcih ter skozi javno razpravo dopolnjen in pripoznan NPVI prej kot oporo za delo predstavlja oviro.

Takšen pristop k uveljavljanju sistemskih sprememb ne le prehitava celovit in državi ter šolstvu potreben strateški dokument, pač pa zanemarija tudi premisleke o tem, kakšen bo vpliv predlaganih parcialnih sprememb na sistem kot celoto in na druge segmente tega sistema: Kaj te spremembe pomenijo za področje pridobivanja formalne izobrazbe za odrasle? Kako bomo poskrbeli za uspešno izvajanje dveh obveznih tujih jezikov v osnovni šoli tudi za tiste, ki že danes le s težavo dosežajo minimalne standarde znanja pri enem obveznem tujem jeziku? Kako bo k temu prispevala nova zasnova razširjenega programa? Kako bodo urejeni prehodi med osnovno šolo in srednjimi šolami nasploh in posebej ko gre za vprašanje kontinuitete pouka dveh obveznih tujih jezikov, npr. v programih poklicnega in strokovnega izobraževanja ter v različnih gimnazijskih programih? Ali so – ob tem ko iz zakona izločamo podaljšano bivanje, dopolnilni in dodatni pouk ter interesne dejavnosti – pripravljene vsaj kurikularne podlage, ki bi zagotovile, da kakovost razširjenega programa ne bo okrnjena? Niso.

Po tem, ko smo se brezglavo pognali v spreminjanje učnih načrtov, ne da bi si odgovorili na vprašanja, kaj v naši državi sploh pričakujemo od vzgoje in izobraževanja po vsej vertikali, sedaj podobno usodno napako ponavljamo z vehementnim spreminjanjem posameznih zakonskih rešitev. In ko bo NPVI na koncu sprejet, bo več kot očitno tudi nepotreben, kolikor

bo le podprl že vnaprej sprejete sistemske odločitve ministrstva. Če pa bo z njimi v nasprotju, se bodo državljani in državljanke upravičeno spraševali, ali nismo vsi skupaj povsem izgubili kompasa.

Gre za pristop, s katerim v Sloveniji nadaljujemo s prakso zadnjih dveh desetletij, ko smo bili priča parcialnim posegom v zakonodajo brez celovitega sistemskega in strateškega premisleka. In za pristop, ki se ne razlikuje od že videnega ob pripravi zadnje Bele knjige leta 2011, ko je strokovna skupina pripravljala strateški dokument, politični odločevalci na ministrstvu pa so v zakonodajni postopek vlagali sistemske spremembe, ne da bi jih zanimalo, ali in koliko bodo te usklajene s premišljenimi predlogi Bele knjige. Da gre za resne, celo usodne strokovne in politične odločitve, nas svarijo tudi pravkar objavljeni mednarodni rezultati raziskave PIRLS 2021. Vsaj dejstvo, da so dosežki na področju bralne pismenosti v Sloveniji nižji kot v kateri koli sosednji državi, bi moralo biti dovolj glasen signal, da tako ne moremo več naprej. Še posebej ne, ker smo bili še pred nekaj leti zgled marsikateri državi in ker smo uspeli iz obdobja v obdobje postopoma, a vztrajno izboljševati dosežke na omenjenem področju in tudi na mnogih drugih merjenjih.

Če povzamemo: ni se mogoče znebiti vtisa, da si nekdo na ministrstvu predstavlja, da povsem zadostuje, če se DS NPVI z odločitvami – za katere niti ni jasno, kdo jih je vsebinsko pripravil – seznanil, nato pa kljub številnim vprašanjem in pomislekom strokovnjakinj in strokovnjakov za sistem in izbrane rešitve kot samoumevno predvideva, da bomo svoje razmisleke in dokument NPVI tem odločitvam preprosto prilagodili.

Oba naslovnika zapisa opozarjamo, da v družbah dejanskega sodelovanja stroke in politike pri priprav strategij nadaljnjega razvoja podsistemov družbe to ni sprejemljivo. In v primeru, da bo opisan modus operandi razmerja med pripravo NPVI in ministrstvom vztrajal, podpisani ne vidimo več smisla v sodelovanju v delovni skupini in podskupinah za pripravo nacionalnega programa.

Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje, z željo po nadaljevanju dela v prid zagotavljanja kakovostnega in pravičnega sistema vzgoje in izobraževanja v Sloveniji, zato pozivamo:

- da iz postopka umakne predlog Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o osnovni šoli, ki je bil na portalu e-uprava objavljen 15. maja 2023,
- da se vzdrži vlaganja predlogov sistemskih rešitev ali njihovih sprememb, ki so na posameznih področjih sistema tako ključne, da je o njih potreben celovit strateški in sistemski premislek, ki ga bomo opravili v okviru DS NPVI in ob pripravi akcijskega načrta. Predloge zakonov naj v obravnavo vložijo po opravljeni pripravi NPVI in se o njih jasno dogovori tudi s skupinami, ki opravljajo delo na NPVI.

V kolikor Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje presoja, da tem pričakovanjem ne more zadostiti, bomo podpisani žal prisiljeni v odločitev, da iz delovne skupine in podskupin izstopimo.

Podpisniki:

dr. Damijan Štefanc,
Elido Bandelj,
Janja Bogataj,
Gregor Deleja,

Mojca Dimec Bogdanovski,
mag. Jožica Frigelj,
dr. Slavko Gaber,
dr. Maja Hmelak,
dr. Marija Javornik,
mag. Marijana Kolenko,
dr. Danijela Makovec Radovan,
dr. Borut Mikulec,
dr. Petra Štirn Janota,
Branimir Štrukelj,
dr. Veronika Tašner,
mag. Tanja Vilič Klenovšek